

KORNEVA Z. M., KRAT O. I. The role of linguistic and social competence in foreign language preparation of the students of nonlinguistic universities.

The purpose of the given article is to define the importance of linguistic and social competence formation and development in students studying at nonlinguistic universities and to identify the appropriate foreign language teaching methods and means of its formation.

Keywords: *linguistic and social competence, method of projects.*

**Мартіросян О. І.
Київський університет імені Б. Д. Грінченка**

ПРОБЛЕМА СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В УКРАЇНІ В 1920-58 РР. ХХ СТ. У ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ

На основі архівних джерел та вивчення історико-педагогічної та філософської літератури, автором було проведено спробу проаналізувати проблему становлення та розвитку освіти дорослих в Україні в 1920-х – 1958-х рр. ХХ ст. у педагогічній теорії, де завдяки архівним даним та історико-суспільним джерелам відомими педагогами, суспільно-громадськими і партійними діячами, проаналізовано теоретичне і практичне значення освіти дорослих у педагогічній науці.

Ключові слова: *освіта дорослих, суспільство, розвиток, проблема становлення.*

Розвинуті та динамічні суспільства приймають парадигму неперервної освіти або освіти впродовж всього життя, роблячи тим самим, практично, кожну людину учасником реалізації завдань неперервної освіти. Цілком закономірно зростає необхідність всезагально і всебічно проаналізувати теоретичне і практичне значення освіти дорослих у педагогічній науці. Це спонукає до аналізу прогресивних ідей, нових тенденцій з урахуванням суспільних вимог, потреб життя в різних сферах життєдіяльності дорослої людини. Так було в усі часи на різних етапах розвитку цивілізації. Теоретичне осмислення проблеми освіти дорослих в Україні в 1920-ті–50-ті роки ХХ ст., етапи її становлення і розвитку, було тісно пов'язане зі становленням самої системи народної освіти. Засновниками теорії і практики в напрямку освіти дорослих та в 1920-ті–1950-ті рр. були В. Арнаутов, М. Зотін, П. П. Блонський, М. Авдієнко, А. І. Зільберштейн, А. В. Луначарський, Н. Крупська, М. І. Калінін, М. О. Скрипник, С. Ф. Русова, С. Щацький, В. Ястржембський, Б. Д. Грінченко, О. Ф. Музиченко, А. С. Макаренко, Я. П. Чепіга, С. Х. Чавдаров, В. В. Затонський та багато інших. Наукові праці вчених та керівників Наркомосу України: А. В. Болтунова, Г. І. Гринько, М. М. Грищенко, Є. М. Мединського, В. М. Перетца, Я. П. Ряппо та інших, які були присвячені народній освіті, що розкривають етапи реформування, збагачують вітчизняну наукову школу, сприяють розвитку нових ідей у багатьох наукових дослідженнях.

Важливе значення для розв'язання проблем освіти дорослих як неперервного процесу, його прогностичного моделювання, мають ґрунтовні наукові дослідження сучасних українських вчених: Н. В. Абашкіної, В. П. Андрущенко, В. І. Бондаря, С. У. Гончаренка, І. А. Зязюна, В. Г. Кременя, О. В. Сухомлинської, Л. П. Вовк, І. Л. Лікарчука, Н. О. Падун, С. В. Крисюка, Т. М. Десятова, Н. М. Дем'яненко, Г. М. Лактіонової, В. С. Лутая, В. К. Майбороди, М. І. Михальченка, Н. Г. Ничкало, С. О. Нікітчиної, В. І. Пуцова, Н. Т. Протасової, Л. П. Пуховської, В. В. Рибалка, В. Семиченка, С. О. Сисоєвої, Л. Є. Сігаєвої, Т. В. Сухенко, Т. І. Сущенко, Г. В. Троцька, Ю. І. Чирви, А. А. Збруєвої, О. В. Глузман, А. О. Ворох, І. Д. Золотоверхого, О. Шпортенка, С. Гутянського, І. Дронова, Г. І. Ясницького та інших.

У досліджувальний період(20-х–50-х р. ХХ ст.) в Україні з'являється низка узагальнювальних праць з історії розвитку народної освіти, які розкривали зміст та сутність розвитку освіти дорослих в Україні, це дослідження: М. Авдієнка "Народна освіта на Україні" (1928 р.), А. Зільберштейна і В. Ястржембського "Система народної освіти" (1929 р.), В. Маркова "Советская система народного образования УССР" (1928 р.), монографічна праця С. А. Ананьїна "Трудове виховання, його минуле та сучасне", (1925 р.), стаття М. О. Арнаутова "Радянська трудова школа та її еволюція в Україні за 10 років", (1927 р.), стаття Г. Гринька "Бойові завдання позашкільної освіти" (1920 р.), А. Сильчена "Трьохрічні педагогічні курси на Україні" (1924 р.), Н. К. Крупська "Про школи селянської молоді" (1926 р.), "Народна педагогіка і демократія" (1929 р.), С. Х. Чавдаров "Радянська школа та організація її роботи" (1940 р.), М. І. Калінін "Про комуністичне виховання" (1951 р.).

Сучасний період розвитку педагогічної науки та професійної підготовки дорослої людини пов'язаний з новою соціально-економічною ситуацією (переходом до ринкових відносин), яка надзвичайно об'єктивно впливає на освіту дорослих, як напрямок педагогіки та її подальший розвиток.

Потреба суспільства, перспектива розвитку освіти дорослих в нашій країні вимагають випереджаючих наукових розробок цієї важливої проблеми. В центрі уваги на сьогодні знаходяться проблеми змісту, форм і методів освіти дорослих, мотивів і стимулів навчання, пошуку економічного механізму розвитку освіти дорослих, відповідного умовам суспільства, що швидко змінюється. Важливим завданням освіти дорослих на сучасний період є: а) орієнтація освіти дорослих на загальнолюдські цінності; б) розширення доступності загальної і професійної освіти для дорослих.

Історична наступність досліджувального періоду тісно пов'язана із

сучасною концепцією української дослідниці Л. Є. Сігаєвої, де робиться акцент на стратегічні пріоритети завдання реформування системи освіти України і розвиток освіти дорослих пріоритетами якими є:

– формування творчої особистості, забезпечення пріоритетного розвитку людини (від 25-70 років);

– забезпечення всебічної готовності громадян до одержання освіти будь-якого рівня;

– створити в суспільстві атмосферу загальнодержавного сприяння розвитку освіти для людей 3-го віку;

– створення умов для задоволення освітніх і професійних потреб особистості та можливостей її вдосконалення завдяки неперервному процесу навчання дорослих, зокрема перепідготовці й підвищенню кваліфікації, отримання другої освіти.

Глобалізація світових соціально-економічних, культурологічних та освітніх процесів обумовила кардинальні зміни у підготовці спеціалістів всіх напрямків. Українська держава чітко визначила орієнтир на входження в освітній простір Європи, наполегливо працює над практичним приєднанням до Болонського процесу. Це інтегративно вплинуло на характер і поступальні особливості освіти дорослих як частини загальної педагогіки. Першочерговим завданням освіти дорослих стала перспектива відтворення інтелектуального, духовного потенціалу народу, інтеграція вітчизняної науки, техніки і культури на світовий рівень. Проблеми концептуально мають вирішуватись у контексті національного відродження, становлення державності та демократизації суспільства. У національній доктрині розвитку освіти (“Освіта України. ХХ ст”), Конституції України (1996 р.), Законі України “Про освіту” (1991 р.), Законі України “Про вищу освіту” (1995 р.), Національна доктрина розвитку освіти (2001 р.) наголошується на особистісній орієнтації освіти, формування національних загальнолюдських цінностей, запровадженні освітніх інновацій, інформаційних технологій, формування системи перепідготовки професійних кадрів, створення ринку освітніх послуг та його науково-методичного забезпечення, інтеграції вітчизняної освіти до європейського та світового освітніх просторів. Оскільки фундаментальних наукових досліджень в Україні, щодо освіти дорослих поки не існує, ми в нашому науковому дослідженні будемо спиратися на доробки російських і зарубіжних вчених. Враховуючи, що Україна тривалий час входила до складу СРСР ми будемо розглядати освіту дорослих в зазначений період (1920-58 роки ХХ-ст.) у складі СРСР.

Освіта дорослих як частина загальної педагогіки характеризується

потребою конкретизації педагогічних тенденцій – зміни цілепокладання у напрямку гуманізації, розвитку нових галузей виробництва, культурологічності навчання, залучення до духовних цінностей пріоритетності освітніх траєкторій у самоосвіті, зорієнтованості на технологізацію, комп'ютеризацію навчання, дистанційне навчання та неперервність навчального процесу. Облік специфіки освітніх потреб різних категорій дорослого населення, освоєння нових видів діяльності дорослої людини і поліпшення можливостей працювати на користь і до потреб суспільства. Ці положення засвідчують наступні нормативно-правові акти, документи.

Думки про необхідність навчання людини протягом всього життя висловлюватися у стародавніх вчених Індії, Китаю, а також у філософських творах давньогрецьких вчених Сократа, Платона, Аристотеля, Демокріта, Квінтіліана та багатьох інших. Питання виховання і розвитку протягом усього життя мало місце у працях прогресивних мислителів епохи Відродження (Томасо Кампанелли, Вітторіо да Фельтре, Франсуа Рабле, Томаса Мора, Мішеля Монтеня), вчених, філософів, українського періоду: Я. Мудрого, В. Мономаха, Нестора-Літописця, Г. Сковороди, П. Могили, І. Богослова.

На початку ХХ століття українська інтелігенція, зокрема, представники української педагогічної думки: С. Черкасенко, М. Костомаров, Т. Лубенець, С. Ф. Русова, О. Андріївський, Я. Шульгін, О. Стронін, І. Чикаленко, О. Андрієвський, Я. Чепіга, Д. Пильчиков, Б. Грінченко, К. Д. Ушинський, С. Сірополко – виступали за національний потенціал освіти, за освічений період, відстоювали поєднання загальноосвітніх проблем з формуванням національної культури і самосвідомості. На початку ХХ століття питанням поширення грамотності серед населення займалися педагогічні товариства при Київському, Одеському, Харківському університетах, товариства грамотності, товариства народних бібліотек, народні університети, педагогічні курси. В праці Є. Е. Мединського "Внешкольное образование: его значение, организация и техника" (1913) обґрунтовано ідею про необхідність співвідношення та розширення позашкільної освіти відповідно до поступальних змін в розвитку школи і педагогічної думки на Україні, автор акцентував, що недільні школи в Україні стали першою спробою і місцем впровадження демократизму, особистісного світобачення, гуманізму і правди в народну освіту. Він висловив переконаність, що організація навчальних закладів для дорослих найбільше відповідає життєвій потребі народу і важливої необхідності навчатися, обґрунтував принципи та методи позашкільної освіти, розкрив особливості дорослої

аудиторії.

Теоретичні здобутки Т. Г. Лубенця, О. Астряб, Х. Алчевської, С. Ф. Русової, Я. П. Чепіги, К. Шейковського, А. Шиманова, В. Лободи, О. Ф. Музиченко є яскравим прикладом розуміння авторами важливості освіти дорослих, як основного моменту для створення концепції взаємозалежності і співвідношення початкової, загальної, професійної та позашкільної освіти. О. Кониський в своїй праці “К истории народных чтений и народного театра” визначає роль і значення школи дорослих, які були запроваджені в Полтавській губернії, відмічає пошукову і практичну діяльність педагога М. Корфа, О. І. Строніна та інших представників педагогічної, прогресивної інтелігенції Полтави.

О. Кониський розглядав позашкільну освіту як етапність майбутнього народного університету [3, с. 240].

Відомий суспільний діяч і педагог М. Л. Пирогов акцентував, що недільні школи в Україні стали першою спробою і місцем впровадження демократизму, гуманізму і правди в народну освіту. Він висловив переконаність, що організація навчальних освітніх закладів для дорослих найбільше відповідає життєвій потребі народу, стимулює ініціативу розширення знань. Педагог Т. Лубенець у статті “До питання про школу дорослих” висловлював переконання, що лише освіта і знання, а також набутий життєвий досвід “сприятиме творенню життєдіяльної освіти” для дітей і дорослих, він виступав за соціально-культурний прогрес українського народу [3, с. 240].

Серед освітніх питань, що хвилювали М. П. Драгоманова – відомого педагога і історика, була проблема освіти дорослих. Про свої пошуки в справі освіти дорослих М. П. Драгоманова написав в статті “Народні школи в Україні” (1903 р.), “Два учителі”, де він давав оцінку підручникам, якими користувалися ініціатори освіти дорослих. Висвітлював образ учителя – сподвижника не лише педагогічного, а і наставника і помічника для дорослої молоді, яка бажає вчитися. Ще в свій час Т. Г. Шевченко, поет, громадський діяч, художник, з великою підтримкою виступав за відкриття навчальних закладів для народу (народні бібліотеки, народні школи). Він висував ідею створення відповідних підручників з різних галузей знань, які б не обмежувалися навчанням елементарної грамоти, а давали б знання з природничих і гуманістичних наук. Бібліотеки називав, як засіб поширення знань. Педагоги і історики Д. І. Золотоверхий і С. К. Гутянський, вивчаючи питання освіти дорослих, намагалися підійти до розкриття проблеми освіти дорослих важливої діяльності “Просвіт” (для народу) альтернативно, досліджуючи процес пошуку і взаємодії між навчальними закладами і

органами радянської влади.

Відомий педагог і організатор освіти дорослих К. Д. Ушинський у праці “Недільні школи” (1861 рік) надає велику значимість громадським освітнім починанням в Україні, розкриває мету недільних шкіл і бібліотек, визначає зміст навчання, зупиняється на формах і методах занять з дорослими, саме вивчення цих форм організації освіти для дорослих, стали початком створення різних видів навчальних закладів для дорослих [6, с. 62].

Партійний діяч і лідер більшовиків В. І. Ленін у статті “Про роботу Наркомосу” (1919 р.) – критикував тих учасників нарад і конференцій, які недооцінювали значення загальноосвітньої трудової, політехнічної школи, ентузіазм молодих революціонерів, які виховували потужний пласт робітничого і селянського класу. Педагог П. П. Блонський у своїй статті “Доповідь про школу з сільськогосподарським нахилом” (1922 р.) захищав ідею шкіл краєзнавчого напрямку, наголошував вивчати соціально-економічну і побутову сторону життя сільських шкіл, наголошував, що молоді потрібно вивчати географію, геологію і ботаніку. Ці його ідеї лягли в основу створення навчальних планів і програм для сільських шкіл краєзнавчого напрямку. Дослідник і педагог Є. Семенський в своїй статті “Досвід побудови школи з сільськогосподарським нахилом” (1925 р.), акцентував на тому, що саме молодь, яка вчиться в школах сільськогосподарського нахилу, буде навчатися елементарній технічній підготовці, вдосконалювати і готувати себе до дорослого життя. Дослідник і педагог Г. Ясницький приділяв значну увагу порівняльному аналізу освітніх систем Росії та України, де ним було виявлено ряд позитивних особливостей заочної освіти, та освіти дорослих в УРСР як педагогічного напрямку. В його праці викладено історичне бачення проблем професійної освіти дорослої молоді з позиції керівництва Наркомосу України “Розвиток народної освіти на Україні” (1921–1932 рр.) (1965 р.). Він аналізував питання взаємодії школи і суспільства, формування професійних інтересів та радянського світогляду [12, с. 83].

В працях М. Грищенка, М. Гриценка і Г. Ясницького разом з загальними питаннями розвитку шкільництва, розглядалися проблеми трудового і політехнічного навчання в навчальних закладах України в 1920–30-х рр. у ХХ ст.: розкривалися особливості будівництва трудової школи, яка формувала робітничу, аналізувалися проблеми освіти дорослих, розглядалися державні заходи щодо виробничого спрямування навчання. Зазначаємо, що А. В. Луначарський, виступаючи в 1927 році на нараді у зв'язку з десятиріччям Наркомосу, акцентував увагу на комуністичній освіті молоді, яка працює і хоче вчитися, своїми діями

намагався добитися загальної писемності і грамотності населення шляхом організації мережі шкіл, які б відповідали вимогам загальноосвітнього безкоштовного навчання, наголошував, що молодь повинна стояти на платформі народної освіти, яка є основою радянської педагогіки. Треба зазначити, що відомий громадянський діяч П. І. Лавриненко, який працював в земській управі Чернігова (1919 р.) як адвокат і радник з питань освіти наголошував в своїх статтях: “Про Лигу образования”, “Про Петербургский Комитет Грамотности”, “Народний язык в школе и книги” про важливість освіти для молоді, яка формує “сили індивідуальної і високої культури”, формує світоглядну позицію дорослих до навчання. Дослідник і педагог М. Турбін в статті “Врахувати досвід шкіл сільської молоді ШСМ” (1958 р.) підкреслює роль освіти дорослих у підготовці перших кваліфікованих кадрів молоді для колгоспів, радгоспів і МТС, (а саме трактористів, електротехніків, бухгалтерів, плановиків) [11, с. 100].

Одними із перших вітчизняних історіографічних публікацій, де піднімалось питання освіти дорослих в Україні, політосвіти і самоосвіти були праці Я. Мамонтова, О. Музиченко, Я. П. Ряппо, О. І. Зільберштейна. Спроби осмислити і розробити підходи до періодизації розвитку історико-педагогічної науки в Україні здійснили: В. Чепелев, М. Гриценко, В. Помагайба, О. Дзевєрін, М. Ярмаченко. Протягом 1920–50-х рр. ХХ ст. теоретичні засади щодо розвитку освіти дорослих в Україні висвітлювали в статтях: Н. К. Крупська “Народна освіта і демократія”, А. В. Луначарський “О народном образовании”, В. П. Затонський, Г. Ф. Гринько, Н. О. Рубакін, Я. П. Ряппо, М. О. Скрипник, О. Я. Шумський, А. Г. Готалов-Готліб, С. Ф. Черкасенко, В. І. Чорнолуський, М. Авдієнко, Я. П. Чепіга, І. Чикаленко, М. Ф. Сумцов, О. О. Потебня, Ф. Ф. Королев.

В своїй праці “До питання про школу дорослих” відомий педагог Т. Г. Лубенець наголошував про важливість професійного самовизначення, також наголошував, що саме дорослі люди швидко опановують різні гуманітарні предмети для професійного самовдосконалення, підкреслював важливість і обов’язковість навчальних програм, підручників, планів для навчального процесу в закладах дорослих. Зокрема, за ініціативою В. П. Затонського, Я. П. Мамонтова, В. П. Родникова у 1923 р. в школах України запровадили навчальні програми Державної наукової ради (ДНР) Наркомосу Росії з деякими змінами. З 1932 р. В. П. Затонський проводить велику роботу з реорганізації шкіл, робітничих університетів, педагогічних університетів і технікумів. Саме під його керівництвом було затверджено Статут політехнічної школи Української РСР (січень, 1934 р.). За сприянням В. П. Затонського розмежовувалися школи для неписьменних і

малописьменних. В. П. Затонський – автор постанови “Про залишкову ліквідацію неграмотності і про заходи по ліквідації малограмотності серед дорослого населення У СРР” (1931), яка була дуже необхідною і вчасною на той період.

Про значення “педагогіки колективу” наголошував О. С. Заслужний (1886–1941 р.), відомий педагог і науковець, який в 1926 р. очолив секції колективознавства в Українському науково-дослідному інституті педагогіки, де читав курс “Педагогіка колективу” на факультеті соціального виховання ХІНО і на різних курсах, семінарах, нарадах, які були дуже поширені в той час і необхідні для роз’яснення великого значення і необхідності освіти дорослих. Важливість питання освіти дорослих і боротьби з масовою неписьменністю розглядалися Г. Ф. Гринько (1890–1938) у працях “Нариси радянської освітньої політики” (1923), “Бойові завдання позашкільної освіти” (1929), “Наш шлях на Захід” (1924), “Роль викладача політграмоти у школах фабрично-заводського учнівства” (1923), де він визначив важливу і необхідну роль освіти і навчання дорослих для ліквідації неписьменності, а також необхідності висвітлення навчання дорослої молоді в працях відомих радянських діячів і педагогів М. Скрипника “Загальне навчання та політехнізація шкіл” (1931), Н. Розенберга “Досвід роботи міської школи в колгоспі” (1931), М. Скрипник “Завдання робітництва у загальному навчанні” (1931), А. Макагона “За свідому дисципліну” (1932), М. О. Авдієнка “Народна освіта на Україні у 1927–28 рр.” (1929), А. Сильченка “Трьохрічні педагогічні курси на Україні” (1924 р.), піднімалось значення освіти дорослих в боротьбі з неграмотністю і неписьменністю та розбудовою радянського суспільства.

Партійний діяч Я. Ф. Ряппо (1880–1958), який довгий час працював на посаді заступника міністра Народного комісаріату освіти України, його праці присвячувалися проблемам освіти дорослих та становленню професійної освіти в Україні наприклад, “Школа робітничої молоді та її положення у системі освіти” (1922), “Досягнення і задачі робітничих факультетів УРСР” (1923), “Перспектива робфаків на Україні” (1925), саме завдяки йому була розвинута і почала функціонувати система навчальних закладів для дорослих.

Освітній діяч О. Я. Шумський (1890–1946), як автор багатьох основоположних освітніх документів, навчальних планів та співорганізатор створення української системи освіти, займався проблемами неперервної освіти, профорієнтацією та шляхами підвищення кваліфікації дорослих. До важливих дій уряду громадський діяч О. Я. Шумський відводив завдання соціального виховання дітей і молоді, як важливу проблему –

“всенародного навчання”. О. Я. Шумський наголошував на організації спеціальних курсів з ліквідації неписьменності та надання певної професійної кваліфікації дорослим верствам населення, які йшли вчитися.

Народний комісар освіти України Г. Ф. Гринько (1890–1938) у актуальній статті: “Бойові завдання позашкільної освіти” висловлює думку: “...Позашкільна освіта – це бойовий сигнальник і перший трубач всієї пролетарської освіти... Поруч з цієї роботою застрільника і бойового трубача накреслюється більш методична і складна робота професіоналізації позашкільної освіти. ...Закріпляти досягнення в цій роботі підготовкою кваліфікованого робітника – шлях позашкільної освіти”. Він наголошував, що нова школа має бути українська, єдина і трудова [9, с. 82].

Відомий педагог і автор праці “Педагогічна поема” А. С. Макаренка, ще в 1930 рр. ХХ століття підкреслив роль вітчизняної педагогіки і збагатив педагогічний процес новими освітніми ідеями, які практично реалізував у власній виховній роботі. Його педагогічна спадщина пронизана почуттям відповідальності за майбутнє молодого покоління, його професійну самовдосконалість, самовизначення, він відзначив позитивну роль колективу, який формує і зберігає людину. На думку партійних і громадських діячів В. Арнаутова, М. Зотіна, А. Готалова-Готліба розвиток освіти дорослих в Україні в 1920–1930-х рр. ХХ ст. був необхідним і обов'язковим для працюючої молоді, яка була початком авангарду становлення і подальшому розвитку радянської системи освіти.

Аналізуючи історичний розвиток суспільства в Україні в 1929-40 рр. та становлення системи профтехосвіти, досліджене Н. О. Падун у своєму дисертаційному дослідженні “Зміст та форми організації навчально-виховного процесу в професійно-технічних закладах України” (1929–1940 рр.) пише: 30-ті роки були періодом зародження та розвитку командно-адміністративної системи управління, утвердження на цьому етапі комуністичної ідеології та культу особи Сталіна.

Відомий український діяч і педагог С. Ф. Черкасенко піднімав питання освіти і навчання дорослих на сторінках вітчизняних педагогічних видань. Проблемі навчання дорослих присвячено працю вченого: “Короткий курс правопису з додатком самостійного писання”, який вийшов у 1922 р. в Україні, в якій він робив наголос на самоосвіту дорослої людини, її підготовку до професійної діяльності.

Велику увагу освіті дорослих приділяла педагог і організатор Х. Д. Алчевська, яка започаткувала першу недільну жіночу школу в Харькові. Під її керівництвом та зусиллями вчителів Харківської та інших недільних шкіл була написана “Книга дорослих”, яка була першим

посібником, складеним з урахуванням специфіки навчання дорослих. Відмінними принципами її вчення про виховання і освіту молоді і дорослих були демократизм, народність і гуманізм. Відомі її праці присвячені освіті дорослих: “Книга для дорослих” (1900 р.), “Що читати народові” (1906 р.). Син Х. Д. Алчевської – М. О. Алчевський розробляв питання освіти і навчання дорослих. В лютому 1919 р. його призначають завідувачем секції по роботі з дорослими при Наркомосі України. Він береться за створення нових підручників для дорослих (починаючи з букваря). У 1919 р. у Києві вийшов перший радянський буквар, на його обкладинці було надруковано “Робітничо-селянський буквар для шкіл дорослих складений М. О. Алчевським” [7, с. 106].

Визнаючи зміст та сутність освіти дорослих, М. О. Рубакін, педагог і відомий громадський діяч, зазначав, що освіта дорослих різнобічна, як саме життя. Учений акцентував, що позашкільна освіта – не є запереченням шкільної освіти, а лише є необхідними доповненням та поглибленням його. М. О. Рубакін сформулював ідею неперервної освіти і подав її теоретичне обґрунтування. Праці М. О. Рубакіна – “Листи до читачів про самоосвіту”, “Практика самоосвіти” стали фундаментом сучасної концепції освіти дорослих.

Сучасні українські дослідники Ю. І. Чирва у своєму дисертаційному дослідженні “Розвиток народної освіти України” (1917–1932 рр.) – (1995), І. Л. Лікарчук “Проблема підготовки робітничих кадрів в Україні (1920–1929 рр.) – (1996), Н. В. Михайловська “Науково-методичне забезпечення діяльності професійно-технічних закладів України (1921–1929 рр.) – (1994), С. В. Крисюк “Становлення та розвиток післядипломної освіти педагогічних кадрів України (1917–1941 рр.) – (1995) – наголошують, що уніфікація системи освіти в Україні була логічним наслідком процесу формування і зміцнення тоталітарної системи, яка впливала на розвиток світогляду молодого покоління, яке бажало творити свою власну освіту і культуру, яке орієнтувалося на національні цінності і поєднання їх з національною історією [9, с. 81-82].

Таким чином можна зробити висновок, що в умовах непу, на початку періоду “соціалістичної індустріалізації” та курсу на колективізацію сільського господарства основою системи виховання проголошувалась “педагогіка колективу” (формування колективу для виховання особистості). В центрі змісту колишнього навчання ставилася трудова діяльність людства в освітньому напрямку, існував класовий пролетарський підхід. Розвиток освіти дорослих, як напрямку педагогіки мав реально існуючі проблеми неграмотності того часу тому і сформувались такі навчальні

заклади: вчительські курси, школи для дорослих, школа-клуб, хати-читальні, політгуртки, народні (сільські) університети, гуртки самоосвіти, школи робітничої і селянської молоді, школи фабрично-заводського навчання та школи фабрично-заводського учнівства, вечірні класи, науково-освітні гуртки, гуртки політосвіти.

Освіта дорослих у цей період виховувала пролетарську свідомість у дорослої молоді, активізувала життя педагогічної громадськості, виховувала нове покоління кваліфікованих робітників, піднімала ідею соціального виховання дітей для нового радянського суспільства.

Використана література:

1. Авдієнко М. О. Народна освіта на Україні в 1927–1929 рр. // Радянська освіта. – 1929. – № 9-10. – С. 14-18.
2. Гавриш І. В. Становление и развитие советской системы профессионально-технического образования на Украине: 1917–1929 р.р.: дис. ... канд. пед.наук. 13.00.04; 1991. – 248 с.
3. Грищенко М. С. Нариси з історії школи в Україні РСР (1918–1965). – К.: Радянська школа, 1966. – 260 с.
4. Кулюткин Ю. Н. Психология обучения взрослых. – Раздел II. – М., 1985. – С. 12-13.
5. Лікарчук У. Л. Розвиток змісту і форм підготовки кваліфікованих робітників в Україні у 1920 – 1929 рр.: автореферат; канд. пед.наук. 34с.
6. Майборода В. К. Особливості розвитку системи вищої педагогічної освіти УРС (1917–1941 р.р.) // Укр. істор. журнал. – № 11. – С. 61-63.
7. Мартіросян О. І. Освіта дорослих в Україні в 1918–1930 рр.: стани становлення та реформування // Науковий часопис Націон. пед. університет ім. М. П. Драгоманова, серія “Педагогічні науки”; Вип.10, вид-во НПУ ім. М. Драгоманова, 2008. – 235 с. – С. 103-108.
8. Вища школа в Українській РСР за 50 років (1917–1967 рр.); Вид-во Київського університету, 1967. – 398 с.
9. Мартіросян О. І. Освіта дорослих в Україні: етапи становлення та розвитку (1920-1955рр.) // Наукові записки [збірник наукових статей]; – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 74 серія “Педагогічні та історичні науки”. – 310 с. – С. 81-83.
10. Сігаєва Л. Є. Сторінки історії розвитку професійної освіти в Україні у 20-ті роки // Педагогіка і психологія професійної освіти АПН України. – Львів. – 1997. – № 2. – С. 102-107.
11. Сігаєва Л. Є., Мартіросян О. І. Етапи розвитку освіти дорослих за радянські часи: теоретичний аспект // Педагогічний процес: теорія і практика: збірник наукових праць. – К.: П/П “Екно”, 2007. – 187 с. – С. 99-107.
12. Шарпаний В. Г. Діяльність М. О. Скришика, на чолі Наркомату освіти радянської України (1927–1933 рр.): дис. ... на здобуття ступеня канд. істор. наук. – К., 1994. – 175 с. – С. 81-84.

МАРТИРОСЯН О. І. Проблема становлення і розвитку образования взрослых в Украине в 1920-58 гг. XX ст. в педагогической теории.

На основани архивних источников и изучения историко-педагогической литературы, автором было проведено научное исследование по проблеме становления и развития образования взрослых 1920-х–1958-х гг. XX ст. педагогической теории. На основани историко-педагогических источников, партийными и общественными деятелями было проанализировано теоретическое и практическое значение образования взрослых в педагогической науке.

Ключевые слова: образование взрослых, общество, развитие, проблема становления.

MARTIROSYAN O. I. Problema becoming and development of education of adults in Ukraine in 1920-58 the XX item in a pedagogical theory.

On the basis of the archived sources and study of istoriko-pedagogicheskoy literature, by an author scientific research was conducted on issue of becoming and development of education of adults 1920-kh–1958-kh the XX item of pedagogical theory. On the basis of istoriko-pedagogicheskikh sources, by party and public figures the theoretical and practical value of education of adults was analysed in pedagogical science.

Keywords: education of adults, society, development, becoming problem.

**Невмержицька О. В.
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка**

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕДАГОГІЧНОЇ АКсіОЛОГІЇ В РОСІЙСЬКІЙ ТА ПОЛЬСЬКІЙ ПЕДАГОГІЦІ (ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ)

У статті проаналізовано теоретичні основи педагогічної аксіології. Визначено, що попри спільні риси у російській та польській педагогіці існують відмінні погляди щодо трактування основних освітніх цінностей.

Ключові слова: педагогіка, педагогічна аксіологія, теорія цінностей, цінності.

Сучасний розвиток педагогічної науки характеризується розвитком нової галузі – педагогічної аксіології. Це інтердисциплінарна наука, що поєднує досягнення педагогіки та філософії, зокрема філософської теорії цінностей.

Зауважимо, що розробка проблеми цінностей має свою історію та сягає глибини віків. Проте лише у ХІХ ст. термін “цінність” був уведений у науковий обіг та у окремий розділ філософії виділилась аксіологія.

Аксіологічній проблематиці присвятили свої дослідження Б. Гершунський, О. Здравомислов, М. Каган, Л. Петрушенко, В. Тугаринов та ін. Проблеми педагогічної аксіології знайшли втілення у творчості Н. Асташової, В. Сластьоніна, Л. Султанової, Н. Ткачової, Г. Чижакрової та ін. Вони розглядали аксіологічні пріоритети сучасної освіти та педагогічної діяльності, звертали увагу на проблему ціннісних орієнтацій у сучасній освіті, досліджували становлення та розвиток цієї галузі педагогіки.

Проте, незважаючи на спільні риси, що притаманні дослідженням у Європі та світі, очевидно, вони мають і відмінності, відрізняються поглядами на трактування основних категорій, положень педагогічної аксіології. В Україні є публікації, присвячені цій проблематиці. Проте, як видається, розвиток цієї галузі педагогіки відбувається більш інтенсивно у Росії, де здійснено кілька дисертаційних досліджень у межах цієї галузі